

The Holy See

KATEHEZA PAPE BENEDIKTA XVI.

NA OPĆOJ AUDIJENCIJI

Srijeda, 2. srpnja 2008.

Ozračje u kojem je ivio Pavao

Draga braćo i sestre,

danas započinjemo novi ciklus kateheza koje posvećujemo velikom apostolu, svetom Pavlu. Njemu je, kao što vam je poznato, posvećena ova godina koja je počela liturgijskom proslavom svetih Petra i Pavla, 29. lipnja 2008., a traje sve do istoga blagdana 2009. godine. Apostol Pavao, izvrstan lik kojega je gotovo nemoguće oponašati, ali ipak poticajan, stoji pred nama kao primjer potpunoga posvećenja Gospodinu i njegovoj Crkvi, te velike otvorenosti čovječanstvu i njegovim kulturama. Dobro je stoga da mu damo posebno mjesto, ne samo u našoj pobožnosti, nego i u nastojanju da shvatimo što on to ima reći i nama, kršćanima današnjice. Kod ovog našeg prvog susreta elimo zastati kako bismo promotrili okruenje u kojem je on ivio i djelovao. Moglo bi se činiti da bi nas takva tema mogla odvesti daleko od našeg vremena, budući da je riječ o vremenu od prije dvije tisuće godina. Pa ipak, to stoji samo naizvan i djelomično, jer bismo mogli zaključiti da se, po mnogo čemu, današnji društveno-kulturalni kontekst ne razlikuje mnogo od tadašnjega. Prvotni i temeljni čimbenik o kojem valja voditi računa predstavlja odnos između okruenja u kojem se Pavao rađa i razvija i globalnog konteksta u koji se potom uključio. On dolazi iz vrlo jasno određene i uokvirene kulture, bez sumnje manjinske, a to je kultura izraelskoga naroda i njegove tradicije.

U antičkom svijetu, navlastito u Rimskom carstvu, kako nas poučavaju stručnjaci za to područje, idovi su vjerojatno predstavljali oko 10% ukupnoga stanovništva; ovdje u Rimu njihov je broj sredinom prvog stoljeća bio još manji, te su dostizali najviše tri posto stanovništva grada. Njihova uvjerenja i njihov stil ivota, kako se događa još i danas, bitno su odudarali od okruenja, što je

moglo dovesti do dvije posljedice: do ismijavanja, koje je moglo izrasti u netolerantnost, ili do divljenja, koje se izražavalo kroz razne oblike simpatije, poput slučaja "bogobojaznih" i "prozelita." Kao konkretne primjere toga dvostrukoga odnosa prema njima možemo navesti, s jedne strane oštar sud jednog govornika kakav je bio Ciceron, koji je prezirao njihovu vjeru pa čak i sam grad Jeruzalem (usp. Pro Flacco, 66-69), a s druge strane stav Neronove ene, Popeje, koju Josip Flavije spominje kao "naklonjenu" idovima (usp. idovske starine, 20,195.252; ivot 16), a da ne spominjemo da im je već Julije Cezar slubeno priznao posebna prava koja su do nas došla preko već spomenutog idovskoga povjesničara (usp. isto 14,200-216). Sigurno je da je broj idova, kao što je to uostalom slučaj i danas, bio mnogo veći izvan izraelske zemlje, to jest u dijaspori, negoli na području koje su drugi nazivali Palestinom. Ne čudi stoga što je sam Pavao bio predmetom toga dvostrukoga i različitog vrednovanja o kojem smo govorili. Jedno je sigurno: posebnost idovske kulture i religije lako je našla svoje mjesto unutar tako sveprisutne institucije kao što je bilo Rimsko carstvo. Tei i često ispunjen trpljenjem bit će položaj onih, idova ili pogana, koji će vjerom prionuti uz osobu Isusa iz Nazareta, u mjeri u kojoj će se razlikovati kako od idovstva tako i od vladajućeg poganstva. U svakom slučaju, dva su čimbenika potpomogla Pavlove napore. Prvi je bila grčka kultura, ili točnije rečeno helenistička, koja je nakon Aleksandra Velikoga postala zajednička baština barem istočnoga Sredozemlja i Bliskog istoka, pa bilo to i putem integriranja mnogih elemenata kultura onih naroda koji su se tradicionalno smatrali barbarskima. Jedan pisac iz toga doba izjavljuje, u tom smislu, da je Aleksandar "učinio da svi svojom domovinom dre čitavu ekumenu... i da se Grk i barbarin više ne razlikuju" (Plutarh, De Alexandri Magni fortuna aut virtute, §§ 6.8). Drugi čimbenik bilo je političko-administrativno ustrojstvo Rimskoga carstva, koje je jamčilo mir i stabilnost od Britanije do junoga Egipta, sjedinjujući tako područje veće negoli ikada prije. U tom se prostoru moglo kretati uz dostatnu slobodu i sigurnost, koristeći se, između ostaloga, prednostima što ih je pružala izvanredno razgranata mreža putova i cesta i nalazeći u svakom mjestu temeljne kulturne značajke koje su, ne nanoseći nimalo štetu mjesnim vrijednostima, predstavljale zajedničko tkivo jedinstva doista super parte, tako da i idovski filozof Filon Aleksandrijski, suvremenik samoga Pavla, hvali cara Augusta jer "je sloio u skladnu cjelinu sve divlje narode... postajući on sam čuvarem mira" (Legatio ad Caium, §§ 146-147).

Svoje tipično univerzalističko viđenje sveti Pavao, bar kršćanski Pavao nakon događaja na putu za Damask, duguje zasigurno vjeri u Isusa Krista, jer lik Uskrsloga nadilazi svaku partikularističku skučenost. Doista, za ovog apostola "nema više: idov - Grk! Nema više: rob - slobodnjak! Nema više: muško - ensko! Svi ste vi Jedan u Kristu Isusu!" (Gal 3,28). Ipak, ni povijesno-kulturalna situacija njegova doba i njegova okruženja morala je izvršiti utjecaj na njegove odluke i na njegova nastojanja. Netko je opisao Pavla kao "čovjeka triju kultura", vodeći računa o njegovu idovskom podrijetlu, grčkom jeziku i njegovoj povlastici rimskoga građanina ("civis romanus"), o čemu svjedoči i njegovo ime latinskog podrijetla. Posebno valja spomenuti stoičku filozofiju, koja je dominirala u Pavlovo vrijeme i utjecala, premda u manjoj mjeri, i na kršćanstvo. U tom smislu, ne možemo prešutjeti neka imena stoičkih filozofa kao što su začetnici toga pravca Zenon i Kleant, te oni kronološki bliži Pavlu poput Seneke, Musonija i Epiteta: u njima se nalaze uzvišene vrijednosti čovječnosti i mudrosti, koje će prirodno učiti u kršćanstvo. Kako izvrsno piše jedan stručnjak za to

područje, "stoička je filozofija... navijestila novi ideal koji je čovjeku doista nametao dunosti prema njegovim blinjima, ali ga je u isto vrijeme i oslobađala od svih fizičkih i nacionalnih veza, te je od njega načinila čisto duhovno biće" (M. Pohlenz, La Stoa, I, Firenze2 1978., str. 565 sl.).

Dovoljno se sjetiti, primjerice, nauka o svemiru kao jedinstvenom, velikom i skladnom tijelu, i slijedom toga nauka o jednakosti među svim ljudima bez društvenih razlika, stavljanja na istu ravan, barem načelno, muškarca i ene, i konačno ideala umjerenosti, prave mjere i vlasti nad sobom kako bi izbjeglo svako pretjerivanje. Kad Pavao piše Filipljanima: "Što god je istinito, što god časno, što god pravedno, što god čisto, što god ljubazno, što god hvalevrijedno; je li što krepost, je li što pohvala - to nek vam je na srcu!" (Fil 4,8), ne čini ništa drugo doli preuzima sasvim humanističku koncepciju vlastitu toj mudrosti.

U vrijeme svetog Pavla bila je prisutna i kriza tradicionalne religije, barem u njezinim mitološkim i građanskim vidicima. Nakon što je Lukrecije, već jedno stoljeće ranije, polemički izjavio da je "religija dovela do tolikih nedjela" (De rerum natura, 1,101), filozof poput Seneke, nadilazeći dobrano svaki izvanjski ritualizam, naučavao je da je "Bog blizu tebe, s tobom, unutar tebe" (Pisma Luciliju, 41,1). Slično tome, kad se Pavao obraća slušateljstvu sastavljenom od epikurejskih i stoičkih filozofa na atenskom Areopagu, doslovno kaže da Bog "ne prebiva u rukotvorenim hramovima... U njemu doista živimo, mičemo se i jesmo" (Dj 17,24.28). Time on nesumnjivo izriče idovsku vjeru u Boga koji se ne može prikazati antropomorfnim izričajima, nego se stavlja i na jednu religijsku valnu duljinu koju su njegovi slušatelji dobro razumjeli. Moramo usto voditi računa o činjenici da se mnogi poganski kultovi nisu obazirali na slubene gradske hramove, nego su se odvijali na privatnim mjestima koja su omogućavala inicijaciju pristaša. Nije stoga čudilo da su se i kršćanski sastanci (ekklesiai), kako nam to potvrđuju Pavlove poslanice, odrađivali po privatnim kućama. Tada, uostalom, nije postojalo nikakvo javno zdanje u tu svrhu. Stoga su kršćanski skupovi suvremenicima morali izgledati samo kao inačica njihove najskrivenije religijske prakse. Ipak, razlike između poganskih kultova i kršćanskoga kulta nisu malene i odnose se kako na svijest o identitetu sudionika tako i na sudjelovanje u zajedništvu muškaraca i žena, slavlje "večere Gospodnje" i čitanje Pisama.

Zaključno, u ovom brzom preletu kulturnim ozračjem prvoga stoljeća kršćanske ere postaje jasno da nije moguće ispravno shvatiti svetoga Pavla ako ga se ne smjesti u okruženje, kako idovsko tako i pogansko, njegova vremena. Na taj način njegov lik dobiva svoju povijesnu i idejnu širinu, otkrivajući istovremeno zajedničke crte ali i posebnosti s obzirom na okruženje. No to slično vrijedi i za kršćanstvo uopće, čija je najizvrsnija paradigma apostol Pavao od kojega još uvijek svi mi možemo mnogo toga naučiti.

Papin pozdrav hrvatskim hodočasnicima na hrvatskom

S velikom radošću pozdravljam hrvatske hodočasnike, a posebno krizmanike iz konkatedralne upe Svetoga Petra apostola iz Splita. Dragi mladi, sjetite se i vi poput vašega zaštitnika u svom srcu često odgovoriti Isusu riječima „Gospodine, ti znaš da te ljubim“. Hvaljen Isus i Marija!

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana